
МЕТАМОДЕРН У ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ: КОНТУРИ ДИСКУРСУ

Мацевко-Бекерська Л. В.
DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-425-2-7>

ВСТУП

Літературознавчий дискурс метамодернізму виростає із філософського, світоглядного, культурологічного контексту Метамодерну. Чи не вперше у методологічному полі немає принципів дискусій, що утворюють естетичні концепти чи ідеологічні доміанти. Наукова спільнота виразно диференціювалася за приналежністю до кола тих, хто сказав «так» або до кола тих, хто сказав «ні» – актуальності, важливості, підставовості, перспективності проблематиці метамодерну в новітній гуманітаристиці або й ширше – в новітньому сприйманні та переживанні реальності та себе у цій реальності. Тому вважаємо за доцільне зупинитися на окремих аспектах літературознавчого дискурсу метамодернізму в рамці Метамодерну.

1. Метамодерне переживання як лейтмотив новітньої гуманітаристики

Свого часу, на етапі утвердження постулатів структуралізму, набула поширення одна із ключових метафор Жерара Женетта – «запаморочення» – своєрідний ключ до пізнання природи й сутності «творчого переживання». Фактично ставши наріжною для наратології, ця метафора вартує поширення своєї актуальності чи не на всі сучасні літературознавчі методології. Дбаючи про можливість розгубленої людини знайти рівновагу у світі, запропонувавши геометрію художнього світу, французький учений спричинився до належного сприймання надстрімкої динаміки, зокрема, наратології, що менш ніж за тридцять років пододала шлях від класичної до посткласичної. Ідея про п'ять напрямних «теорії розповіді» (трансдисциплінарна, транстекстуальна, трансмедіальна, трансгенетична, трансфікційна)¹

---

¹ Папуша Ігор. Modus ponens. Нариси з наратології. Тернопіль : Крок. 2013. С. 23.

гармонійно вписується у метамодерну методологію, максимально розширюючи простір для досліджень і відкриваючи можливості наукового синтезу. Не інакше, як прояв метамодерного відчуття, варто відзначити наявність «водночас амбіційних та хвилюючих» (Р. Солсо) завдань когнітивістики (що актуалізувалися у 1960-их роках) або риторичне питання О. Собчука про предмет вивчення когнітивної наратології (що становить осердя дискурсу первинно – «текстуальні структури» чи «структури людського мислення?»²). Цей фрагмент – про множинність, динамічність, багатоаспектність у просторі лише однієї із методологій. А що наукових концепцій існує багато (з відгалуженнями та варіаціями – надто багато), то можемо уявити складність, строкагість, розмаїтість, ефективність та перспективність новітнього наукового дискурсу.

У завершальній третині ХХ ст. в гуманітаристиці почали активно примножуватися питання, ідеологічно-ціннісні сумніви почали намагатися відшукати опору, значною мірою, в літературних творах. Епоха Постмодерну, репрезентована художніми моделями постмодернізму, вочевидь, пропонувала можливі виправдання чи пояснення, ймовірно, продукувала методологічні зусилля, однак залишалася чужою для сутності людини, передусім, для її гуманістичної природи та призначення. Дисгармонія утвердилася як текст і як контекст, тяжіння до іронії та несправжності визначали домінуючий настрій. Водночас людина, наділена «почуттям» і «переживанням», перебувала в очікуванні властивого для неї емоційно-інтелектуального простору. Драматичне відчуття світу, як чужого / незрозумілого / ворожого потребувало конструктивного вирішення цього екзистенційного конфлікту – природа людини потребувала втілення самої себе в гармонійному середовищі. Тож метамодерна пропозиція стала тим зерном, що впало на благодатний ґрунт і натепер проросло значними сходами – ідей, міркувань, концептуальних підходів тощо.

Одну з базових характеристик Метамодерну запропонував Всеволод Зеленін, назвавши його «епохою доброї волі, що має от-от наступити»³, при цьому акцентувавши на тому, що і Модерн, і Метамодерн є пошуком справжності – у різних історичних та соціокультурних умовах. Можемо зауважити досить цікавий аспект часових співвідношень. Від 2023 року три десятиліття – це 1990-ті роки. Вперше про метамодернізм у літературі було сказано 1975 року (стаття М. Заварзаде). Тож, можемо

---

² Собчук О. Переосмислення понять наративності, персонажа і фокалізації в сучасній когнітивній наратології. *Магістеріум. Випуск 48. Літературознавчі студії*. С. 112.

³ Метамодерн. М. Фельдман і Вс. Зеленін. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1psteu7wdng>.

припустити, що методологія дослідження модернізму почала набувати концептуалізації та поетикальної конкретики у той час, коли духовно-емоційний простір вже увійшов у координати Метамодерну. Для українського літературознавства цей процес є гармонійним та своєчасним, адже співзвучний до утвердженої дослідницької позиції про завершення постмодернізму як активної естетичної практики. Скажімо, Т. Гундорова зауважує, що «сучасна література вже не є постмодерною»⁴, для розуміння сучасної української літератури й культури загалом зауважує, що «феномен Помаранчевої революції – останній акт українського постмодернізму»⁵. Принагідно відзначимо суголосність із позицією Л. Гатчеон – «Все закінчено» – щодо постмодернізму.

Методологія метамодернізму як наукового дискурсу має перспективу у форматі увіраження мови, передусім, термінології, цього дискурсу. Натепер дослідницькі зусилля обертаються довкола відомих, прийнятих і прийнятних концептів і понять. Метамодерністська методологія лише простує до самоутвердження та прирощення властивого їй теоретичного й термінологічного окреслення. Водночас варто прийняти – як загальну рамку – спільну згоду про сутність і гуманістичну спрямованість Метамоделі, що позначає присутність всього в усьому одночасно і всюди. Словотвірні «вправи» із префіксом «мета-» у пошуках смислу – найкраще свідчення відкритості майбутньої методології та потенційної відсутності дискусій з принципових, базових питань. Дослідники Метамоделі – за замовчуванням – приналежні до спільноти тих, хто очікує-творить-примножує-переживає-відчуває «епоху доброї волі». При цьому емоційне переживання домінує, значно переважаючи над раціональним: вочевидь, не спричинить здивування чи заперечення будь-яке твердження, що ця епоха вже наступила – так само, як не викликає дискусії твердження про те, що ця епоха лише попереду (і час, коли настане «от-от», для кожного має різну перспективу). Як зауважує С. Чернишова, «префікс мета- має особливу семантику, бо позначає поєднання різноманітності, а не опозиційності значень і смислів. Таким чином, попередня система знання не відкидається чи заперечується сучасними науковцями, а інтегрується у якісно нову парадигму. Тобто мета- знімає те напруження і бінарність, які були донедавна властиві поняттям та категоріям. <...> Опертя метамодернізму на постмодерну основу робить можливим використання стратегій останнього проти

---

⁴ Гундорова Т. P.S. Коментар із «кінця постмодерну». Післячорнобильська бібліотека : Український літературний постмодернізм : монографія, вид. 2-ге, випр. і допов. Критика, 2013. С. 334.

⁵ Там само.

нього ж самого. Заперечення постмодернізму не веде до ігнорування його напрацювань, а радше до їхнього подальшого розвитку, але з позицій поєднання того, що вважалося досі непоєднуваним чи суперечливим. Загалом метамодернізм можна вважати своєрідною філософською терапією»⁶. Таким чином, відбувається активний рух у напрямку окреслення «працюючої методології», водночас для розгортання метамодерного світопереживання та його естетичного оформлення такий підхід не є принципово важливим чи необхідним.

2. Чи існує метамодернізм як логіка літературознавчого дискурсу?

Навряд чи можна погодитися із тим, що поетика метамодернізму розбудовується аж надто стрімко чи безпідставно, штучно припасовуючи художній текст до «не зовсім наукових» чи «псевдонаукових» принципів його прочитання. Водночас, можемо із розумінням сприйняти те, що не всі літературознавці *вже* готові до формування та розбудови якісно іншої наукової парадигми. Від 1975 року розпочинаємо (нехай умовно і радше контекстно) відлік для конкретизації метамодерного світовідчуття, коли стаття М. Заварзаде привернула увагу до кардинальної зміни у пропорціях міметичності / фікційності, пізнання реальності через художній текст / вихід за межі тексту тощо, а також до розширення горизонту «нульової інтерпретації», котра зумовлювалася тим рівнем довільності, що робило її одночасно точною та абсурдною⁷. На переконання М. Заварзаде, «у пост-абсурдному світі щоденний досвід вислизає від простого змістовного/безглузлого тестування реальності»⁸. На матеріалі сучасної (середина – друга половина ХХ ст.) літератури дослідник доходить висновку: «Прийняття письменником світу таким, яким він є, вільним від будь-якої нав'язаної схеми значення чи видобутого шаблону значущості, а також поява значущості, і поява «метафікції» та «нехудожнього роману» – дві радикальні нарративні реакції на сучасну епістемологічну кризу – є промовистими свідченнями глибоких змін, які вплинули на тканину сучасної реальності. Зі зростанням складності урбанізованого життя в постіндустріальному суспільстві, і зростаючим відчуттям безпорадності людини, <...> колишнє запевнення про міцну реальність, відмінну і відокремлену від простої ілюзорної видимості, було втрачено, і, як наслідок, лінія, що розділяє між фактом і вигадкою

---

⁶ Чернишова С. О. Домінанти метамодернізму: критична рецепція. *Сучасні літературознавчі студії. Від пост- до метамодернізму: зміна культурної парадигми сучасності*. К.: КНЛУ. 2023. С. 86.

⁷ Zavarzadeh Mas'ud. The Apocalyptic Fact and the Eclipse of Fiction in Recent American Prose Narratives. *Journal of American Studies*. 9. 1975. Pp. 69–83.

⁸ Там само.

поступово зникає»⁹. Т.Юсеф апелює до статті М.Заварзаде для визначення початків розгортання науково-термінологічної траєкторії: «Заварзаде писав: «Останній американський експериментальний вимисел <...> виходить за межі інтерпретаційного модерністського роману, в якому художник-інтерпретатор описував «стан людини» в рамках всебічної приватної метафізики, у бік метамодерного оповідання з нульовим ступенем інтерпретації <...> Таке раннє використання терміну «метамодерн», схоже, відкрило шлях для його подальшого використання в перші роки тисячоліття, коли воно почало набувати нових і додаткових значень. У своєму нарисі Вермулен і Аккер прямо заявляють, що вони не придумали і не винайшли термін метамодернізм і що він уже мав історію, що налічує щонайменше три десятиліття до їхнього есе»¹⁰. Тож, дотримуючись хронології та логіки розвитку метамодерністичних розмислів, ми натеper зближуємося із завершенням періоду, тривалістю майже 50 років – від першої згадки про метамодерністичні наративні стратегії без теоретико-методологічного обґрунтування чи історико-філософської або/і культурологічно-естетичної концептуалізації. Принагідно, відзначимо слушність висновків В.Пахаренка, який виокремлює українських письменників, чия творчість прикінцевих десятиліть ХХ ст. і початку ХХІ ст. не може бути досліджена в парадигматиці постмодернізму, натомість засвідчуючи яскраві прояви метамодерної естетики¹¹. Якщо для М. Заварзаде «складність урбанізованого життя в постіндустріальному суспільства» спричиняє «наростання відчуття безпорадності людини» в другій половині ХХ століття, то нинішня ситуація максимально зосереджує кульмінаційність цієї безпорадності, адже постіндустріальне суспільство увійшло в епоху постцифрового постглобалізованого, де похитнулися усі можливі «підвалини» та «мури» для самості, самоцінності, самоусвідомлення людини – не кажучи про пошук екзистенційної рівноваги. Тому метамодерн є засобом і способом – для сучасної людини подолати страх і тривогу, знайшовши прийнятні для цього інструменти.

Головна мотивація прагнення людини до «епохи доброї волі» – зголошена у статті М.Заварзаде катастрофічність та екстремальність реального світу, що цілком порушила межі дійсності й фікційності. Історично момент відліку для Метамодерну чи метамодернізму як його

---

⁹ Zavarzadeh Mas'ud. The Apocalyptic Fact and the Eclipse of Fiction in Recent American Prose Narratives. *Journal of American Studies*. 9. 1975. Pp. 69–83.

¹⁰ Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1.

¹¹ Пахаренко В. Метамодернізм як художній напрям: Роздуми про новий тип світосприйняття. *Українська мова та література*. 2021. Випуски 7-8. С. 56–68.

науково обґрунтованої методології визначити надзвичайно складно: чи це 1986 рік (Чорнобильська катастрофа в Україні), коли незворотно порушилося відчуття безпеки та впевненості у стійкості світу, чи це 11 вересня 2001 року (9/11, трагедія Всесвітнього торгового центру в Нью-Йорку), коли зникло відчуття особистої безпеки чи захищеності людини у реальному світі; чи це 24 лютого 2022 року (великомасштабне вторгнення росії в Україну на тлі восьмирічної – на той момент – війни на окупованих територіях України), коли новітній цивілізаційний ландшафт зазнав руйнації усіх конвенцій, а людина переживає стан екзистенційної розгубленості і страху. Ймовірно, питання початку чи зародження ідеї залишиться суб'єктивно зумовленим.

Надстрімка динаміка у трансформації суспільства й суспільної свідомості, тотальна цифровізація та формування портрету носія культури постцифрової, постглобалізованої доби потребують деякого впорядкування й систематизації. Тому метамодерна пропозиція М.Заварзаде гармонійно вписується, скажімо, у контекст посткласичної наратології, де «запаморочення» реалізує «творче переживання» і деталізує «структуру почуття» (Р.Вільямс), що вичерпно характеризує культуру певної історичної доби. Т.Юсеф привертає увагу до деяких важливих наукових заходів, що зосереджувалися на проблематиці метамодернізму: «Починаючи з 1990-х років, кілька конференцій та багато критичних досліджень займалися перехід від постмодерну до епохи метамодерну, що очікує або оголошує кінець постмодернізму. 1997 р. в Чиказькому університеті відбулася філософська конференція під назвою «Після постмодернізму». 2007 р. у Вільному університеті Берліна відбулася конференція з завданням оцінити культурну ситуацію після закінчення постмодернізму. А нещодавно, 2014 р., в Університеті Стратклайд, Глазго, була проведена конференція з метамодернізму. Починаючи з початку століття, було опубліковано багато досліджень, які оголошували про кінець епохи і початок нової ери. Перформатизм Рауля Ешельмана, або Кінець постмодернізму (2001) стверджує, що ми зараз переживаємо вихід із постмодерністської ери з її, по суті, дуалістичними поняттями, та вхід у нову епоху, в якій моністичні поняття виходять на перший план»¹². В актуальному дослідницькому дискурсі перебувають програми, есеї, маніфести, перші монографічні праці з метамодернізму: «Маніфест нової щирості» (2006, мережа подкастів «Maximum Fun» Дж.Торна), «Нотатки про метамодернізм» (2010) Т. Вермюлена і Р. ван ден Аккера, «Маніфест метамодерніста» (2011) Л. Тернера, колективна монографія «Метамодернізм.

---

¹² Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1.

Історичність, афект і глибина після постмодернізму» (2017) за редакцією Т. Вермюлена, Р. ван ден Аккера, Е.Гіббонс, «Що таке метамодернізм» (2020) Д. Гьорца. Сучасна українська літературознавча думка активно звертається до метамодерності як концепту дослідження поетикальної структури художнього тексту, акцентуючи на її різних аспектах. Зокрема, проведена у Київському національному лінгвістичному університеті **Міжнародна наукова конференція «Метамодернізм як культурна домінанта сучасності» (2023)** оформилася у збірник праць «Сучасні літературознавчі студії. Від пост- до метамодернізму: зміна культурної парадигми сучасності» (2023). Таким чином, формування метамодернізму як методологічного напрямку в новітньому літературознавстві триває, засвідчуючи при цьому деякі специфічні якості іншості – формату дискусії, складових полемізування, конвенції на порозуміння, а не пошук відмінностей.

Вочевидь, не є дивним те, що саме 2023 р. інтенція Метамодерну набула особливого зацікавлення, увиразнилася у ґрунтовних дослідженнях, активно проявилася у поетикальних студіях. Будучи частиною світових (світового) процесів (процесу), переживаємо кардинальні зміни історико-культурного, філософського, світоглядного, ціннісного, естетичного ландшафту. Атмосферу швидкоплинності переконливо заступила атмосфера стрімкості, переживання вже тут-наявної «епохи доброї волі» чи її наближення пов'язується з драматичними ситуаціями в різних частинах планети, а також із особливим трагізмом, у який занурена сучасна Україна. Деталізований «портрет» 2023 року запропонував український філософ С.Дацюк, зосередившись на основних складових: «військові новини, завершення світової коронавірусної епідемії, екологічна і демографічна криза в світі, політичні новини, економічні новини, досягнення науки і техніки, соціальні зміни, культура і спорт»¹³. Спробам раціонально проаналізувати й осмислити зазначені факти і події передують емоційне сприймання і переживання. Тут особливо слід наголосити, що згромадження фактів із названих вище складових «актуального новинного дискурсу» істотно змінює емоційно-психологічний, душевний, а далі інтелектуальний портрет особистості людини-сучасника. Потреба тут-і-тепер осмислити майже неймовірну реальність, одразу ухвалити важливі та відповідні до ситуації рішення, максимально швидко переорієнтувати власний побут, особисте сприймання зовнішнього світу – це, ймовірно, домінуюча мотивація для того, щоби увійти у світ літератури в цілком іншій парадигмі стосунків дійсності та фікції, реальності та її художнього моделювання.

---

¹³ Світові підсумки 2023 року. Сергій Дацюк на Ukrlife с Людмилою Немирою (30 грудня 2023 року). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SjzWCfprwRg>.

3. Метамоделністична термінологія в пошуку відповідності Метамоделністу

Для глибокого розуміння своєрідності Метамоделністу та метамоделнізму варто зупинитися на специфіці мови дискурсу. Скажімо, О.Бандровська відзначає, що «Доба Модерн або Нового часу тривала з XV століття, тобто від Ренесансу до середини XX століття, і моделнізм (кінець XIX – середина XX століття) припадає на період, який завершує велику, багатовікову епоху Модерності. Своєю чергою, від середини XX століття розпочинається доба Постмоделністу, і постмоделнізм, який приблизно припадає на тридцятирічний період (1970–1990-ті), розчинає велику, можливо, багатовікову добу Постмоделністу (пост-Нового часу) <...> Отже, стверджувати, що доба Метамоделністу приходить на зміну Постмоделністу <...> некоректно: культурні парадигми не розвиваються за декілька десятиліть»¹⁴. Метамоделністична методологія (яка лише формується) на сьогоднішній день моделює власний горизонт, маркує свій простір у гуманітаристиці. Однак цей процес, на відміну від попередніх етапів, зокрема, літературознавства, відбувається не «на противагу», не «всупереч» і не «натомість». Метамоделні фіксує домінуючу всюди і завжди – таким чином відкривається простір для пошуку точок порозуміння та згоди, а не для гострих дискусій, що також є переконливою прикметою «епохи доброї волі».

Як зауважує О.Бандровська, «радіше проблема термінології, як назвати період після Модерну – Постмоделністу чи Метамоделністу <...> більшість дослідників погоджуються, що потрібна нова термінологія, але доводиться працювати з існуючою»¹⁵. В сучасному філософському, культурологічному, літературознавчому терміноапараті поняття метамоделнізму набуло досить широкого представлення. Ось, наприклад, деякі із тлумачень метамоделнізму:

- «дискурс коливання між ентузіазмом моделнізму і постмоделністською іронією»¹⁶;
- «це не філософія <...> це не система мислення, не напрям чи троп. Для нас це структура почуттів»¹⁷;

---

¹⁴ Бандровська О. Реальність як вигадка? Поняття «метамоделнізм» і «метамоделні» в сучасному культурологічному і літературознавчому дискурсі. *Іноземна філологія*. 2021. Випуск 134. С. 158.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Vermeulen T., Akker R. van den. Notes on Metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010. Vol. 2.

¹⁷ Там само.

- «метамодернізм означає нестійкий стан між і за межами іронії та ширості, наївності та знання, релятивізму та істинності, оптимізму та сумніву, у прагненні до розрізнених та невовимих горизонтів»¹⁸;
- «процес відродження ширості, надії, романтизму, потягу та повернення до загальних концепцій та універсальних істин»¹⁹;
- «парадигма інтеграції здібностей (наприклад розуму й емоцій), систем мислення, різноманітних онтологічних рівнів а також парадигма самоперетворення або становлення»²⁰;
- «синтез та інтеграція, «вихід за межі» і трансцендування; нова культурна парадигма, що характеризується взаємозв'язками, інтеграцією, самореалізацією та зверненням до традицій»²¹;
- «метамодернізм прагне зруйнувати відстані, особливо відстані між речами, які здаються протилежностями, щоб відтворити відчуття цілісності, що дає змогу вийти за межі оточення і рухатися вперед з метою створення позитивних змін у наших суспільствах та світі»²²;
- «мова або, як мінімум, низка пов'язаних між собою діалектів, щоб прийти до розуміння поточного історичного моменту, – мова, що дозволяє розібратися з прірвою між тим, що, як нам здавалося, ми знаємо, і тим, з чим стикаємося у повсякденному житті»²³;
- «останній рух у різних сферах людської філософії, мистецтва, літератури, архітектури, політики та багатьох інших видів людської діяльності»; «літературний / культурний рух, що виник після пост-модернізму»²⁴;
- «культурний етап; стадія розвитку суспільства»; «"рідкісний" етап психологічного розвитку; певна парадигма із власною філософією; це рух, характеристиками якого виступають: реконструкція замість деконструкції, посткапіталізм, естетичне вираження та щира іронія; і популяція трьох Н – хіпстери, хакери, хіппі (Triple-N populations)»²⁵;

---

¹⁸ Terner L. *Metamodernist Manifesto*. 2011.

¹⁹ Böhme G. *Atmosphäre als Grundbegriff einer neuen Ästhetik. Atmosphäre: Essays zur neuen Ästhetik*. Suhrkamp Verlag, 2013.

²⁰ Dumitrescu A. E. *Towards A Metamodern Literature*. Thesis, Doctor of Philosophy. University of Otago, 2014.

²¹ Там само.

²² Abramson S. *Metamodernism: The Basics*. Haffpost viewed 12 Dec 2014.

²³ *Metamodernism: Historicity, Affect, and Depth After Postmodernism*. Ed. Robin van den Akker, Alison Gibbons and Timotheus Vermeulen. *Rowman & Littlefield International*. 2017. 260 p.

²⁴ Yousef T. *Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique*. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1.

²⁵ What is Metamodernism with Daniel Görtz. *Parallax Lecture 004. Parallax, a European online media platform*. 2020.

• «новий тип світосприймання і мистецький напрям. Його породжують кардинальні суспільно-культурні зрушення, що відбуваються на наших очах, сам дух сьогодення»²⁶;

• «культурна парадигма, філософська течія або період історичного розвитку», де «мова чуттєвості сприяє розумінню естетичних і культурних переваг сьогодення і набуває розвитку не шляхом вивчення окремих, ізольованих одне від одного явищ, а завдяки неперервному прочитанню домінантних у культурі тенденцій, поєднанню стилів й умовностей минулого зі стратегіями та пристрастями сучасності»²⁷;

• «течія в культурі і мистецтві сучасної доби»²⁸;

• «нова художня реальність»²⁹;

• «новий тип чуттєвості («структури почуття»), який може звертатися до іронії, коли стає забагато серйозності, і до наївності, коли в культурі починає домінувати цинізм»; «нова парадигма, у якій домінує етика, пов'язана з пошуком аутентичності та визначенням основ буття способами, що дають змогу фрагментованому «я» інтегруватися в нові сенсові конфігурації»; «зміна віх, що відповідає культурно-історичному процесу»; «культурна парадигма, що характеризується домінантним пошуком митцями, звичайними людьми та суспільствами аутентичності або самореалізації і збалансованого повноцінного існування»; «парадигма перегляду традицій та встановлення постійного діалогу з попередніми парадигмами думки – на відміну від модерністської відмови від традицій і постмодерністського іронічного відсторонення від попередніх культурних текстів»; «парадигма, у якій цінують зв'язок з іншими людьми, а також з усіма розумними істотами та з природою – на відміну від акценту на індивідуалізм та ізольований досвід, як у деяких випадках постмодернізму»³⁰.

Дослідники погоджуються із загальним форматом та сутністю метамодернізму. З одного боку, своєрідним підсумком нинішнього етапу новітнього методологічного пошуку можемо вважати зауваження

---

²⁶ Пахаренко В. Метамодернізм як художній напрям: Роздуми про новий тип світосприйняття. *Українська мова та література*. 2021. Випуски 7-8. С. 56–68.

²⁷ Петрова І. В. Метамодернізм як культурологічна концепція. *Питання культурології*. 2020. № 36. С. 14–23.

²⁸ Бандровська О. Реальність як вигадка? Поняття «метамодернізм» і «метамодерн» в сучасному культурологічному і літературознавчому дискурсі. *Іноземна філологія*. 2021. Випуск 134. С. 152–164.

²⁹ Мариненко Ю.С. Мотив утечі в романі Ярослава Мельника «Далекий простір». *Сучасні літературознавчі студії. Від пост- до метамодернізму: зміна культурної парадигми сучасності*. К. КНЛУ. 2023. С. 59–66.

³⁰ Губернатор О. Метамодернізм як нова парадигма сучасних культурних практик. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : Наук. журнал*. 2023. Випуск 1. С. 109–114.

Т.Юсефа: «метамодернізм рятує те, що є цінним у минулому, та інтегрує ці елементи у сьогоденні»³¹. З другого боку, цілком слушно відзначає О.Губернатор, що «метамодернізм пропонує інтегративну перспективу, з якою парадигми видаються ступенями еволюційного процесу»³². Навряд чи для нас наріжним питанням стане концепт історичного часу або проблема різної тривалості історико-культурних епох. Скажімо, активне наукове дослідження літературного модернізму відбувалося в останній третині ХХ століття, коли простір художнього світотворення стрімко презентував Постмодерн чи втілював естетику постмодернізму. Перша третина ХХІ століття засвідчила максимальну сконцентрованість часу вкупі з максимальною конденсацією подій із подальшим надстрімким примноженням смислів передусім через емоційне переживання, що може змінити наші традиційні уявлення про тривалість чи поступовість процесу зародження-формування-становлення-розвитку якісно іншого соціокультурного простору та необхідності його осмислювати.

4. Літературні контури метамодернізму: засади поетики

Найвні натепер дослідження маніфестують ключові засади метамодернізму як принципово іншого настрою новітньої культурної епохи. Р. ван ден Аккер і Т.Вермюлен наголошують на тому, що метамодерн є новим типом чуттєвості, що прийшов на зміну постмодерну, що його головною ознакою є розхитування, коливання між «ентузіазмом модернізму» й «постмодерністською насмішкою», а також на тому, що ключовими рисами метамодернізму є зміна меланхолії надією посилення неоромантичної чутливості. Л.Тернер більш категоричний, адже закликає звільнитися від «ідеологічної наївності» модернізму й «цинічної нещирості» постмодернізму, а далі пропонує «прагматичний романтизм, що не скутий ідеологічними засадами» і закликає «розкрити обійми науково-поетичному синтезу і просвітницькій наївності магічного реалізму»³³. Г.Дембер пропонує низку концептів, важливих як для конструювання метамодерного художнього наративу, так і його дослідження: гіперсаморефлексивність, подвійність обрамлення наративів, коливання між протилежностями,

---

³¹Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1.

³²Губернатор О. Метамодернізм як нова парадигма сучасних культурних практик. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. Випуск 1. С. 109–114.

³³Terner L. *Metamodernist Manifesto*. 2011. URL: <http://www.metamodernism.org/>.

вигадливість, мінімалізм, епічність, прийом конструктивного пастишу, нова щирість, метамилість³⁴.

Залишаючи для інших студій термінологічні рефлексії щодо назви методології (як-от, «діджимодернізм» А.Кірбі, «автомодернізм» Р.Семюелса, «альтермодернізм», «цифромодернізм», «гіпермодернізм» Н.Бурріо, «перформатизм» Р.Ешельмана, «трансмодернізм» Е. Дусселя), зосередимося на прикметах, що визначають дослідницький вектор, дають можливість «відчути ґрунт» у поетикальних спостереженнях над текстом. Певним чином продовжимо метафоричні пропозиції Т. Юсефа, який підсумовує один («концептуальний») та розпочинає наступний («змістовний») етап формування метамодерної методології: «Будучи практикою найрізноманітніших літературознавців протягом століття, модернізм породив два наслідки, а саме постмодернізм та метамодернізм, що стали двома переважаючими способами критичного аналізу. Таким чином, ця тема потребує оновленого концептуального словника та критичного аналізу, який може відповісти на нові зміни у критичному читанні літературних творів. Якщо індивідуалізм і щирість були прикметними характеристиками модернізму, а фрагментація та іронія – головними рисами постмодернізму, то можна сказати, що залучення та коливання – це, мабуть, ключові слова метамодернізму»³⁵. Вочевидь, «коливання» стає майже традиційним вихідним пунктом для утвердження принципів метамодернізму як методології саме з наміру віднайти рівновагу, не шукаючи точок відштовхування чи заперечення попереднього досвіду. Водночас варто поміркувати над тим, що гармонія та рівновага не конче мають здійснюватися у стратегії «між» – це цілком продуктивний контекст для впровадження якісно інших оцінних, естетичних, наративних доміант у творення та дослідження художньої реальності, що «вбирають» усі наявні здобутки попередніх -ізмів і, ймовірно, творять власні.

Дискурс творення сучасної актуальної методології, головним чином, актуалізує гуманістичну проблематику, міркуванням про специфіку творення вторинної реальності передують зауваження та пропозиції щодо сутності людини як центру кожної з домінуючих епох. Скажімо, В. Пахаренко порівнює «настанови модерні, постмодерністські і метамодерністські»: «Людиною модерної епохи (у широкому сенсі – від часів ренесансу) рухала впевненість у силі, всемогутності свого розуму й волі. Вона обожнювала точні науки, ідею поступу, рішуче пристосовувала до своїх потреб довкілля, природу, вважала за можливе

---

³⁴ <http://whatismetamodern.com/>

³⁵ Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1.

використовувати будь-які засоби для досягнення поставленої мети <...> досить ефективно впроваджувала демократію з культом прав людини і законности. Під ударами моторошних гуманітарних, екологічних катаклізмів та навалююмищанського середовища в душі людини постмодерністської запанували зневіра й екзистенційний страх. <...> Звідси радикальний постмодерністський скепсис і критика, спроба тотальної деконструкції усіх попередніх знань, досвідів, ідеалів <...> було підірвано віру в реальність, неповторність, цілісність останнього бастиону гуманізму – конкретного людського Я <...> постмодерністи найчастіше вдавалися до єдиної тактики виживання – до втечі від страху: у віртуальний світ іронічного дистанціювання від життя, світ гри, калейдоскопічного миготіння трансформацій, символів, контекстів, алозій. Метамодерністська людина обирає інший шлях – подолання страху <...> Вони проникливо бачать і досить тверезо оцінюють дивний, суперечливий, непередбачуваний сучасний світ, який дедалі ускладнюється, технізується, дегуманізується, продовжує балансувати на межі самознищення. Але, попри все, намагаються вижити у цьому світі, зберегти людяність, самоствердитись і навіть сягнути щастя, а найголовніше – дати надію на майбутнє дітям»³⁶. Розлога цитата дає можливість побачити вектор дослідницького пошуку, водночас засвідчуючи його складність та внутрішню суперечливість. Адже якщо йдеться про людину «модерну», то далі мало би йтися про людину постмодерну та метамодерну, адже все, що після модернізму, ми продовжуємо розглядати в дзеркалі Модерну. Якщо ж окреслюємо термінологію в семантиці «-змів», то логічно було б наголосити на світотворенні саме в призмі модернізму – що звужує контекст. Т. Юсеф зіставляє три фрагменти в намаганні показати тяглість традиції, її об'єктивну трансформацію, а також її суб'єктивність переживання змін – не лише відчутних і відчутих, але й таких, що підважують базові принципи світоосмислення: «Модерністи віддають перевагу методам зіставлення та кількох точок зору, які спонукають читача відновити узгодженість значення з різних форм <...> модерністи почали шукати відносну істину, а не абсолютну реальність <...> розглядали психіку як різноманітну, суперечливу, множинну і непослідовну <...> Постмодерністи виступали за переконання, що не існує універсальних істин, і стверджували, що багато речей є ірраціональними <...> Фрагментація в постмодерністській літературі покликана відображати

---

³⁶ Пахаренко В. Метамодернізм як художній напрям: Роздуми про новий тип світосприйняття. *Українська мова та література*. 2021. Випуски 7-8. С. 56–68.

реальність потоку та розриву людського життя»³⁷. Дослідник формує контекст зближення із Метамоделном через «або-або» модернізму та постмодернізму: «У той час як модерністи вірять у раціональне мислення, постмодерністи вважають, що багато речей є нераціональними. Модерністи роблять сильний акцент на науці, тоді як постмодерністи є антинауковими <...> Модерністи віддають перевагу організації; постмодерністи вважають, що життя хаотичне та роздроблене. Модерністи виступають за єдність і цілісність, тоді як постмодерністи вірять у мультикультуралізм та множинність. Модерністи вважають, що життя цілеспрямоване; постмодерністи вважають, що життя безглузде або сенс суто суб'єктивний та відносний. Модерністи вважають, що мораль можна визначити, тоді як постмодерністи вважають, що мораль відносна. Модерністська філософія визначається причиною і наслідком, а постмодерністи підкреслювали роль випадковості. Модерністи вірять у постійність; постмодерністи вірять у швидкоплинність. Модерністи вважають, що істина об'єктивна; постмодерністи вважали істину відотною»³⁸.

Таким чином, у лоні «новітнього Модерну» деякий час співіснували взаємно суперечливі «естетики», що визначали контури відмінних «поетик». Водночас дослідження художньо-літературного простору завершальної третини ХХ було значно ускладненим через наявність текстів, що не «вписуються» в контури постмодернізму – попри традиційне уявлення, що їм слід втілювати посмодерністське світовідчуття. Художні практики зсередини підважували постмодерністський «канон», тому нинішні термінові зусилля цілком відповідають потребі формування нової мови нового дискурсу, або потребі розбудови «працюючої» методології. Одна із проблем пов'язана з традиціями теоретичних студій, адже зазвичай поступ відбувався через заперечення, відкидання, відмову – попередніх принципів, попередніх підходів чи художніх стратегій. В умовах сприймання і переживання «епохи доброї волі» методологічним зусиллям чи не вперше слід опанувати філософію гармонії – всього з усім. Як зауважує Т.Юсеф, «метамоделнізм є домінуючою культурною логікою сучасної сучасності. Він намагається перевершити модернізм і постмодернізм, щоб відповідати сучасним культурним режимам. Його основними принципами є віра, довіра, діалог і щирість, що може допомогти подолати постмодерністську іронію та відстороненість <...> Метамоделнізм прагне подолати постмодерністські відстані, щоб

---

³⁷ Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1.

³⁸ Там само.

відтворити відчуття цілісності, що дозволяє позитивно змінитись як локально, так і у всьому світі»³⁹.

5. Метамодерне «вживання» в «атмосферу»

Розмірковуючи про метамодернізм як мистецьку практику, вважаємо за важливе наголосити, що Метамодерн як епоха якісно виходить за межі Модерну, а її осмислення простує до формування іншої парадигми як «теорії (або моделі постановки проблем), прийнятої як взірць вирішення дослідницьких завдань»⁴⁰. О.Губернатор пропонує універсальні характеристики, що цілком вартують того, аби стати фундаментом наукового обґрунтування «епохи доброї волі» в актуальній термінології, котра не шукала б виправдань для власної іншості і не потребувала б опори на усталені принципи та постулати: «Структуротворчими явищами культурної парадигми метамодернізму є характеристика спільноти (покоління міленіалів), що об'єднана спільною соціокультурною ситуацією і здійснює в межах конкретного часу свою культуротворчу діяльність в умовах глобалізації та цифровізації, наслідком чого є нова ієрархія цінностей та наявність спільної соціокультурної емоції, сформованої на протигагу зовнішній деструктивності. Тобто чітко структуровані емоції, наділені позитивом, цілісністю та простотою протиставляються хиткості картини світу й саме через них реалізується вся палітра сенсів соціокультурного буття, що відображають у художніх практиках»⁴¹. Знову опиняємося у метафоричному лабіринті. З одного боку, О.Бандровська відзначає, що «аналіз метамодерністських маніфестів доводить, що представлені в них філософські розмисли не дають підстав вважати метамодернізм феноменом з парадигмальним статусом, оскільки він є рефлексією на різні філософські традиції, передусім, постмодерністську думку»⁴², а також задає питання: «чи є достатнім аргументувати, що Постмодерн формується в період появи Інтернету, безпрецедентного зростання обсягу інформації та цифрових засобів її поширення, а Метамодерн є реакцією на тотальну доступність Інтернету і на швидкість

---

³⁹ Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1.

⁴⁰ Цит. за: Кохан Р.А. «Як воно: отримати в подарунок увесь світ?» Поетологічне розгадування РАДІСНОЇ головоломки : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2020. С. 113.

⁴¹ Губернатор О. Метамодернізм як нова парадигма сучасних культурних практик. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. Випуск 1. С. 110.

⁴² Бандровська О. Реальність як вигадка? Поняття «метамодернізм» і «метамодерн» в сучасному культурологічному і літературознавчому дискурсі. *Іноземна філологія*. 2021. Випуск 134. С. 155.

розповсюдження інформації?»⁴³ і робить висновок: «стверджувати, що доба Метамодерну приходить на зміну Постмодерну <...> некоректно: культурні парадигми не розвиваються за декілька десятиліть <...> Очевидно, що зазначені характеристики ілюструють певні закономірності однієї події, які можна вважати етапними в межах однієї парадигми»⁴⁴. З другого боку, наявність принципових засад у маркуванні якісно іншої методології має цілком виважену аргументацію. Наразі простуючи до зрозумілості й термінологічності мови новітнього дискурсу, маємо підстави для визнання, якщо наразі не цілісної концепції гуманітарної парадигми для дослідження сучасності в її літературно-художніх проявах, то для цілковитої згоди про її засадничі принципи, адже справді «нова ієрархія цінностей та наявність спільної соціокультурної емоції» (О.Губернатор) свідчать про цілком іншу якість століттями триваючого Модерну і про своєчасність розмислів щодо його парадигматичного змісту і перспективи. Знову-таки, як підтвердження свідомого уникнення дискусії та прагнення до порозуміння та дослідницької гармонії, підтвердимо слухність висновку про те, що: по-перше, «метамодернізм використовувався як евристичний ярлик, щоб примиритися з останніми змінами в естетиці та культурі, так і як поняття для їхнього втілення»⁴⁵, а по-друге, «метамодерну структуру почуття можна досягнути як спробу покоління перевершити постмодернізм і загальну відповідь на наш теперішній, кризовий момент»⁴⁶ і при цьому залишається провідною настанова на «коливання»: «для теоретиків-метамодерністів сучасна структура почуття викликає безперервні коливання між сучасними стратегіями та постмодерністською тактикою, а також низкою практик та чутливості, що виходять за межі цих зношених категорій»⁴⁷. Вочевидь, спроби вийти за семантику «коливання» спричинять деякий опір, адже в такому разі доведеться шукати інший – базовий, підставовий, вичерпний – принцип окреслення метамодерного горизонту саме в ракурсі методології. Тож, формування аналітичного інструментарію триває і його здійснення не становить мети шукань – принаймні, на сьогоднішньому етапі гуманітаристики, коли все ще продовжується пошук відповідних позначень уже відчутого і сприйнятого, але ще

---

⁴³ Бандровська О. Реальність як вигадка? Поняття «метамодернізм» і «метамодерн» в сучасному культурологічному і літературознавчому дискурсі. *Іноземна філологія*. 2021. Випуск 134. С. 158.

⁴⁴ Там само. С. 158.

⁴⁵ Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1.

⁴⁶ Там само.

⁴⁷ Там само.

не названого («пожвавлення ширості та автентичності», «повернення справжнього», «кінець іронії», «пристрасть до справжнього», «навмисна наївність» тощо). Погоджуємося зі С.Чернишовою, котра відзначає, що «метамодернізм схильний до формату постійних перемовин, у процесі яких виявляється сконструйованість знання і його релевантна природа»⁴⁸. Таке розуміння специфіки метамодерного горизонту вже сформувало дослідницький лейтмотив у спостереженні поетикальних особливостей різних національних літератур: скажімо, В. Пахаренко подає «галерею імен» сучасних українських авторів, які презентують естетику метамодерністичного світотворення; Л. Мірошниченко розглядає англійський роман у «фокусі художнього інтересу» з настановою на те, що «минула лише чверть ХХІ століття, але [є] потреба з'ясувати, у чому це століття продовжує попереднє, а які нові смисли його визначають»⁴⁹, О.Бандровська аналізує творчість Д.Ф. Воллеса, Т. Гребенюк зосереджується на концепті свободи в поезії метамодернізму, М. Борзова застосовує метамодерну призму для аналізу роману С. Кінга, С. Вардеванян досліджує твори сучасного українського письменника М. Дупешка, Ю. Мариненко вивчає метамодерну проєкцію мотиву втечі в романі Я. Мельника, Г. Помилуйко-Недашківська обирає творчість Ж. Бернаноса як втілення «метамодерністського коду чуттєвості», Г. Рикова розглядає категорію метатілесності у романі Д. ДеЛілло, С. Чернишова здійснює «критичну рецепцію» «домінант метамодернізму». Водночас маємо чимало праць філософського, світоглядного, культурологічного змісту, що розгортають панораму доби Метамодерну. У концептуальній статті О. Губернатор факт наявності «парадигми метамодернізму» означається як здійснений, відтак деталізований через окремі якості, репрезентовані «культурними практиками»: «відхід від жорсткої персоніфікації, утилітаризму та духовного відчуження від світу; подолання дискретної свідомості та індивідуалізму; зміщення акцентів з тяжіння до руйнування на осмислене прагнення до споглядання, до реконструкції та цілісного світосприйняття; подолання старих концепцій, еволюцію ідей та поважне ставлення до історії, світу та самих себе; становлення нової, цілісної, синкретичної свідомості, яка здатна до глобального

---

⁴⁸ Чернишова С. О. Домінанти метамодернізму: критична рецепція. *Сучасні літературознавчі студії. Від пост- до метамодернізму: зміна культурної парадигми сучасності*. К. : КНЛУ, 2023. С. 88.

⁴⁹ Мірошниченко Л.Я. 2000-НІ: Прикмети часу в романі Ієна Мак'юєна «Субота». *Сучасні літературознавчі студії. Від пост- до метамодернізму: зміна культурної парадигми сучасності*. К. : КНЛУ, 2023. С. 67.

світорозуміння, відповідальності та соціально корисної діяльності»⁵⁰. Зрештою, що видається надзвичайно важливим, констатовано, що «для культурних практик метамодернізму характерна нова естетика, що полягає у створенні атмосфер, сприйняття яких безпосередньо пов'язане з ідеєю тілесно-емоційного досвіду присутності, впливу середовища на всі органи чуття»⁵¹. Власне, концептуалізація «нової естетики» має передумови для того, щоб стати основою актуальної методології в призмі поняття «атмосфери». При цьому не варто нагромаджувати здобутків інших розмаїтих естетик, напрацьованих та осмислених і пережитих упродовж століть, а лише усвідомити, що часова тривалість не дає надійної опори для визначення координат нової реальності. Швидкості оновлення інформації, про які говорив М. Кайку (як про візію майбутнього), стали реальністю, екстремальність в бутті людини стала буденністю, травматизація досвіду примножується щосекундно. Тож «нова естетика» як актуалізація «атмосфери» цілком вартує на статус одного із методологічних маркерів сучасного наукового дискурсу. Таким чином, значно розширюється спроможність метамодернізму до термінологічного увиразнення. Має рацію один із теоретиків німецької екокритики Г. Бьоме, що «атмосфера – це стан, що складно артикулюється і виникає між об'єктом та суб'єктом за певних умов, проживається переважно емоційно й тілесно, «заповнюючи простір певним тоном відчуттів»⁵². Відтак, завдяки С. Гельмрайху метамодерністичний глосарій приростає поняттям «імерсія» (або «занурення»)»⁵³, а літературний текст втілює феномен не так коливання, як балансу (=рівноваги) між людиною і тим, що її оточує, при цьому звичне розуміння середовища трансформується у реально відчутне сприймання всього, що довкола людини – не просто навколишнє середовище, а таке середовище, у яке людина «вживлена», яке вона сприймає-відчуває-торкає-реагує-відповідає тощо. За спостереженням Г. Бьоме, імерсивні середовища охоплюють значно ширший спектр впливу: крім візуального чи тілесного, включають емоційний чи звуковий аспекти особистого досвіду людини.

---

⁵⁰ Губернатор О. Метамодернізм як нова парадигма сучасних культурних практик. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. Випуск 1. С. 109–114.

⁵¹ Там само.

⁵² Böhme G. *Atmosphäre als Grundbegriff einer neuen Ästhetik. Atmosphäre: Essays zur neuen Ästhetik*. Suhrkamp Verlag. 2013. P. 21–48.

⁵³ Helmreich S. *An anthropologist underwater: Immersive soundscapes, submarine cyborgs, and transductive ethnography*. *American ethnologist*. 2007. Vol. 34. №. 4. P. 621–641.

ВИСНОВКИ

Лише розпочинаючи теперішню метамодерну історію в гуманітаристиці, майже п'ятдесят років тому, М.Заварзаде зауважив: «Матриця сучасного досвіду <...> зазнала трансформації та стосунків між письменником, його вигаданою творчістю та світом досвіду. Те, що раніше майже повсюдно впізнавалося як вигадане та асоційоване з придуманою ілюзією реальності у вигаданому романі, стало повсякденною реальністю, що живе на міжнародному, національному та індивідуальному рівнях. Спостереження за видимою поверхнею цієї нової втілюючої реальності схоже на входження у фантастичний світ фантастики»⁵⁴. Відчуття, нав'язане хронотопом дійсності 1975 року, дало підстави для висновку, що «через постійні потрясіння та триваючу кризу цінностей останнім часом наше загальне оточення перетворилося на розширену «екстремальну ситуацію». Казкова реальність, яка охоплює та охоплює сучасну свідомість, щоденно проявляється не лише в публічних подіях та висловлюваннях, а й у самому зоровому та слуховому середовищі, яке нас оточує. Схоже, нас поглинає технологічна реальність, яка кидає виклик моральному розумінню людини та підкоряється машинно створеним вказівкам щодо дій»⁵⁵. Слід визнати, що дискусія про часову тривалість історичних чи культурно-історичних періодів набуває нової якості з огляду на те, що упродовж п'ятдесяти років людство пережило Чорнобиль, Нью-Йорк, світанок 24 лютого 2022 року, десятки (або й сотні) катастрофічних ситуацій. Якщо уважно прослухати перелік подій 2023 року в призмі критичного аналізу С. Дацюка, можна виявити сумнів або недовіру, що таке можливо взагалі – навіть хоча б зрозуміти з позицій спроможностей людської свідомості. Однак все це – калейдоскоп «атмосфери» (за Г. Бьоме), в якій уже досить складно «коливатися», однак можна спробувати «зануритися» (за С. Гельмрайхом).

Таким чином, літературознавчі студії в царині метамодернізму значно розширюють гуманітарний горизонт Метамоделі, означаючи його текстами, смислами, викладовими стратегіями, поетикальними експериментами – над ризикою, під якою спільний знаменник: «епоха доброї волі».

---

⁵⁴ Zavarzadeh Mas'ud. The Apocalyptic Fact and the Eclipse of Fiction in Recent American Prose Narratives. *Journal of American Studies*. 9. 1975. Pp. 69–83.

⁵⁵ Там само.

АНОТАЦІЯ

Філософський, світоглядний, культурологічний контексти Мета-модерну значною мірою зумовлюють формування контурів літературознавчого дискурсу метамодернізму. Цей етап становлення актуальної методології конкретизується у виразно гармонійному та суголосному просторі наукових підходів, пропозицій, ідей. Метамодерний горизонт маркує ідеологічні домінанти та естетичні концепти, оминаючи принципові, традиційні для теоретичного поступу, дискусії або суперечки. Дослідники погоджуються із потребою формування відповідного словника (=термінології) для новітнього аналізу, зокрема, літератури. Тому важливо зрозуміти суть Мета-модерну в його метамодерністичній проєкції, зосередити наявні підходи до базової термінології, а також означити принципові аспекти методологічного інструментарію для осмислення художньої літератури як особливого виду мистецтва (від завершальної третини ХХ століття дотепер), що презентує інший світ для сприймання його іншою людиною.

Література

1. Бандровська О. Реальність як вигадка? Поняття «метамодернізм» і «метамодерн» в сучасному культурологічному і літературознавчому дискурсі. *Іноземна філологія*. 2021. Випуск 134. С. 152–164.
2. Вардеванян С. Про метамодерні стратегії в сучасній українській літературі (на матеріалі романів Максима Дупешка). *Сучасні літературознавчі студії. Від пост- до метамодернізму: зміна культурної парадигми сучасності*. К. : КНЛУ, 2023. С. 17–22. DOI: 10.32589/2411-3883.20.2023.293532
3. Губернатор О. (2023). Метамодернізм як нова парадигма сучасних культурних практик. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. Випуск 1. С. 109–114. DOI 10.32461/2226-3209.1.2023.277643
4. Гундорова Т. P.S. Коментар із «кінця постмодерну». Післячорнобильська бібліотека : Український літературний постмодернізм : монографія, вид. 2-ге, випр. і допов. Критика. 2013.
5. Кохан Р.А. «Як воно: отримати в подарунок увесь світ?» Поетологічне розгадування РАДІСНОЇ головоломки : монографія. Одеса. Видавничий дім «Гельветика». 2020. 320 с.
6. Мариненко Ю.С. Мотив утечі в романі Ярослава Мельника «Далекий простір». *Сучасні літературознавчі студії. Від пост- до метамодернізму: зміна культурної парадигми сучасності*. К. КНЛУ. 2023. С. 59–66. DOI: 10.32589/2411-3883.20.2023.293543

7. Метамодерн. М. Фельдмана і Вс. Зеленін. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1psteu7wdng>
8. Мірошниченко Л.Я. 2000-НІ: Прикмети часу в романі Ієна Мак'юєна «Субота». *Сучасні літературознавчі студії. Від пост- до метамодернізму: зміна культурної парадигми сучасності*. К. : КНЛУ, 2023. С. 67–74 DOI: 10.32589/2411-3883.20.2023.293563
9. Папуша Ігор. *Modus ponens*. Нариси з наратології. Тернопіль : Крок. 2013. 259 с.
10. Пахаренко В. Метамодернізм як художній напрям: Роздуми про новий тип світосприйняття. *Українська мова та література*. 2021. Випуски 7-8. С. 56–68. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>
11. Петрова І. В. Метамодернізм як культурологічна концепція. *Питання культурології*. 2020. № 36. С. 14–23. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.36.2020.221039>.
12. Світові підсумки 2023 року. Сергій Дацюк на Ukrlife с Людмилою Немирею (30 грудня 2023 року). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SjzWCfprwRg>
13. Собчук О. Переосмислення понять наративності, персонажа і фокалізації в сучасній когнітивній наратології. *Магістеріум. Випуск 48. Літературознавчі студії*. С. 108–113.
14. Фрайнахт Х. Що таке метамодернізм. 2018. URL: <https://biggggidea.com/practices/hanzi-frajnaht-scho-take-metamodernizm/>
15. Чернишова С. О. Домінанти метамодернізму: критична реценсія. *Сучасні літературознавчі студії. Від пост- до метамодернізму: зміна культурної парадигми сучасності*. К. КНЛУ. 2023. С. 85–90. DOI: 10.32589/2411-3883.20.2023.293576
16. Шимчишин М. Російсько-українська війна і структура відчуття метамодернізму. *Сучасні літературознавчі студії*. 2022. С. 57–62.
17. Abramson S. *Metamodernism: The Basics*. Huffpost viewed 12 Dec 2014. URL: https://www.huffpost.com/entry/metamodernism-thebasics_b_5973184
18. Böhme G. *Atmosphäre als Grundbegriff einer neuen Ästhetik. Atmosphäre: Essays zur neuen Ästhetik*. Suhrkamp Verlag. 2013.
19. Dumitrescu A. E. *Towards A Metamodern Literature*. Thesis, Doctor of Philosophy. University of Otago, 2014. URL: <http://hdl.handle.net/10523/4925>
20. Dumitrescu A. E. *What is Metamodernism and Why Bother? Meditations on Metamodernism as a Period Term and as a Mode*. 2016. URL: https://www.academia.edu/31494316/What_is_Metamodernism_and_Why_Bother_Meditations_on_Metamodernism_as_a_Period_Term_and_as_a_Mode

21. Helmreich S. An anthropologist underwater: Immersive soundscapes, submarine cyborgs, and transductive ethnography. *American ethnologist*. 2007. Vol. 34. №. 4. P. 621–641.12, 629
22. Hutcheon L. *The Politics of Postmodernism*. New York/London : Routledge. 2002. 232 p.
23. Manifesto for The New Sincerity. *Maximum Fun*. 2006. URL: <https://maximumfun.org/news/manifesto-for-new-sincerity/>.
24. *Metamodernism: Historicity, Affect, and Depth After Postmodernism*. Ed. Robin van den Akker, Alison Gibbons and Timotheus Vermeulen. *Rowman & Littlefield International*. 2017. 260 p.
25. Misunderstandings and clarifications. *Vermeulen, Timotheus, Akker, Robin van den. Notes on Metamodernism. Theory*. 2015. URL: <http://www.metamodernism.com/2015/06/03/misunderstandings-and-clarifications>
26. Turner L. *Metamodernist Manifesto*. 2011. URL: <http://www.metamodernism.org>
27. Vermeulen T., Akker R. van den. Notes on Metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010. Vol. 2. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3402/jac.v2i0.5677>
28. What is Metamodernism with Daniel Görtz. *Parallax Lecture 004. Parallax, a European online media platform*. 2020. URL: <https://parallax-media.eu/lectures/danielgoertz>
29. Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1. DOI: 10.15640/ijll.v5n1a5
30. Zavarzadeh Mas'ud. The Apocalyptic Fact and the Eclipse of Fiction in Recent American Prose Narratives. *Journal of American Studies*. 9. 1975. Pp. 69–83. DOI:10.1017/S002187580001015X
31. What is Metamodern? URL: <http://whatismetamodern.com>

Information about the author:

Matsevko-Bekerska Lidiia Vasylivna,
 Doctor of Philological Sciences, Professor,
 Head of the Department of World Literature
 Ivan Franko National University of Lviv
 1, Universytetska str., Lviv, 79000, Ukraine